
ІПАТОВА Д.П.,

кандидат медичних наук,
доцент, кафедра інфекційних хвороб,
Запорізький державний медичний
університет,
м. Запоріжжя, Україна

ЗАЛУЧЕННЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ ДО ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ ЯК КРОК У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ

У статті розглянуто дослідницьку діяльність студентів-медиків, її теоретичне та нормативне підґрунтя, важливість у навчальному процесі медичних закладів; з'ясовано, що емпіричні процеси – важливий крок у підготовці майбутніх фахівців, відокремлено етапи, окреслено засоби, форми організації навчально-дослідницького процесу.

Ключові слова: дослідницька діяльність, дослідницькі вміння, емпіричні проекти, дослідницька компетенція.

В статье рассматривается исследовательская деятельность, ее теоретические и нормативные основы, актуальность для учебного процесса медицинских вузов; определено, что эмпирические процессы – важный шаг в подготовке будущих специалистов, презентованы средства, формы организации учебно-исследовательского процесса.

Ключевые слова: исследовательская деятельность, исследовательские умения, эмирические проекты, исследовательская компетенция.

The article deals with research activities, their theoretical and normative framework, relevance for the educational process of the medical universities. It is defined that empirical processes are important step towards future specialists' preparation. The means and forms of research process organization are presented.

Key words: research activities, research skills, empirical projects, research competence.

Постановка проблеми. Проблематика підготовки лікарів-науковців актуальна, бо фахівець не тільки несе відповідальність за психіку, фізичні та моральні якості людини – він повинен самовдосконалюватися, засвоювати нові знання. Модель науково-дослідницької роботи, прийнята на сьогодні, спрямована на вироблення у студентів професійних навичок, професійної компетенції, збагачення інтелектуального потенціалу. Педагогові при цьому відводиться місце не просто керівника чи спостерігача процесу. Він стає рівним учасником дослідження, який ухвалює нестандартні підходи, бере активну участь у втіленні медично-освітніх інновацій, корегує творчі прояви майбутніх фахівців. В результаті співпраці сучасний спеціаліст-медик не тільки оволодіває професійною інформацією – він компетентно застосовує набуті знання, оперує ними та утворює нові наукові підходи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз науково-методичних джерел засвідчує, що проблематика дослідницької роботи студентів-медиків розглядалася у працях В. Гузєєва, І. Зимньої, Н. Амеліної, О. Ванчиної, З. Бакум, М. Каган, В. Голобородько, А. Хуторського та ін. Літературна база презентує методичні, теоретичні, прикладні аспекти організації дослідницької діяльності. Сучасні вчені також окреслюють необхідність професійної підготовки лікарів та підвищення їх кваліфікаційного рівня.

Мета статті полягає у визначенні необхідності залучення студентів до дослідницької роботи та формування основ наукової компетенції майбутнього медичного персоналу.

Обрана мета передбачає формулювання та розв'язання переліку науково-методологічних **завдань**:

- 1) аналіз фахових публікацій з проблеми;
- 2) висвітлення теоретичних аспектів формування дослідницьких навичок;
- 3) розгляд форм, методів та прийомів дослідницької роботи.

Виклад основного матеріалу. Вітчизняна медична педагогіка розглядає дослідницьку діяльність як вид навчальних завдань, що передбачає застосування студентом набутих вмінь, знань та професійних навичок для практичних цілей.

Метою цієї діяльності є розвиток творчих здібностей студентів. Ця мета реалізується через завдання, що дають можливість вчити, аналізувати, стимулюють творчу думку, підштовхують до самостійного здобування знань. Ця форма дозволяє виховувати у студентів уміння спілкуватися, вчить ставити завдання і домагатися їх здійснення, виробляє готовність до самоаналізу і самопізнання.

У дослідження є кінцева мета – демонстрація не тільки наукового результату, але й вміння користуватися термінологією, проводити аналіз, класифікацію та порівняння явищ чи подій.

І. Зимня та А. Хуторський серед дослідницьких вмінь майбутніх фахівців відокремлюють поняття професійної компетенції. Наукові студії О. Ванчинової трактують компетентного лікаря як спеціаліста зі знаннями та досвідом медичної роботи. З. Бакум, Н. Амеліна розглядають особистість студента як одну із складових навчально-дослідницького процесу. В. Голобородько зауважує, що дослідницька діяльність є одним із чинників наукового розвитку, покликаних формувати емоційне відношення до медичної професії, спонукає до окреслення професійних потреб та мотивацій. П. Горкуненко зауважує, що викладач має керувати самостійною дослідницькою роботою, спрямованою на розвиток багатогранної, науково компетентної, творчої особистості.

На українському просторі дослідницьку роботу студентів професійних та вищих навчальних закладів забезпечено нормативним документами – Державною національною програмою «Освіта» (Україна ХХІ століття), законами «Про вищу освіту», Національною доктриною розвитку освіти. Законодавчі положення акцентують на необхідності задоволенні потреби медиків у інтелектуальному розвитку, набутті професійних навичок та підвищення їх цінності на ринку праці.

Певні зміни, що відбулися в цей період організації науково-дослідної роботи студентів, були спричинені посиленням уваги як офіційних кіл, так і самих викладачів до виконання студентами практичних завдань, застосування різних стимулів (стипендії, премії, медалі), що спонукало оволодівати навичками самостійної дослідної роботи. Глибоко усвідомлюючи значення науково-дослідної роботи студентів для підвищення якості професійної підготовки та розвитку творчих здібностей майбутніх спеціалістів, провідні вчені України прагнули сформулювати в студентів уміння і способи наукового пізнання оточуючого світу.

Науково-дослідницька робота у становленні справжнього професіонала розглядається як фактор виховання особистості лікаря, а також як важлива умова становлення майбутнього конкурентоспроможного на ринку праці фахівця, що прагне до самореалізації.

Це можливо в процесі запровадження «інноваційних педагогічних технологій» в науковій діяльності студентів, тобто:

- забезпечення самостійної роботи *студентів*: значна частина програмного матеріалу опрацьовується самостійно;
- індивідуалізація навчального процесу: студенти з пасивних об'єктів педагогічних зусиль перетворюються в активних учасників навчального процесу;
- використання проблемного підходу до навчання: творчого використання набутих знань для вирішення нових, нестандартних задач у нових, нестандартних ситуаціях;

- інтенсифікація навчального процесу та максимальна активізація студентів у ньому.

Самостійна робота є одним з найважливіших компонентів освітнього процесу, що передбачає інтеграцію різних видів індивідуальної та колективної навчальної діяльності, яка здійснюється як під час аудиторних, поза аудиторних занять, без участі викладача, так і під його безпосереднім керівництвом. У контексті сучасної системи навчання самостійна робота домінує серед інших видів навчальної діяльності студентів після практичної підготовки (може становити від 15 до 55% навчального програмового матеріалу) та дозволяє розглядати накопичувані знання як об'єкт власної діяльності студента.

Важлива роль в межах всіх видів діяльності при організації самостійної роботи приділяється формулюванню дидактичної мети, яка забезпечує цілеспрямоване вивчення матеріалу та індивідуальним завданнями, які повинні скеровувати та контролювати самостійну роботу студента, підказувати шляхи просування у вивченні матеріалу, в певній послідовності на основі методичних рекомендацій, інструкцій, пояснень, довідкової системи, що супроводжують матеріал та дають змогу студенту до самостійного пізнання, самоосвіти і самоконтролю.

Необхідно зазначити, що саме самостійна робота студента здатна ефективно розвивати творчу активність, мислення з урахуванням індивідуальних можливостей, активізувати творчу самостійну роботу. Самостійна робота передбачає поетапне засвоєння нового матеріалу, повторення та закріплення, його застосування на практиці. З одного боку, самостійна робота розглядається як педагогічний засіб організації та управління самостійною діяльністю студента в навчальному процесі, з іншого боку, – це особлива форма навчально-наукової діяльності.

Впроваджуючи інноваційні технології, слід використовувати системний набір прийомів, засобів організації навчальної діяльності, серед яких:

- перетворення традиційних лекцій на інтерактивні, широке використання мультимедійних засобів під час лекцій та практичних занять, впровадження експрес-співбесід зі студентами протягом лекцій;
- впровадження у практичні заняття презентацій, самостійно підготовлених студентами за завданням викладача;
- впровадження ділових та рольових ігор, кейс-методів;
- включення до навчального процесу виконання студентами індивідуальних та групових науково-дослідних завдань.

Майбутні фахівці, починаючи дослідницьку діяльність, працюють під керівництвом викладача та використовують супровідні засоби. Викладач має право здійснювати диференційований підхід до досягнень студентів, які прагнуть наукового розвитку. Це здійснюється з урахуванням психологічних

особливостей студента, його фундаментального чи клінічного інтересу. Такі студенти-дослідники беруть участь у лекторській роботі, виступають перед студентами молодших курсів з питань власного наукового пошуку. Кращі роботи після їх обговорення, за рекомендацією наукового керівника, пропонуються на звітну студентську наукову конференцію.

Варто зауважити, що на науковій конференції молоді дослідники одержують можливість виступити зі своїми досягненнями. Це змушує їх більш ретельно проробляти майбутній захист, розвиває комунікабельність, ораторські здібності.

Серед основних завдань науково-дослідницької діяльності студентів розрізняють, по-перше, оволодіння ними науковими методами пізнання світу, по-друге, навчання методики та засобів самостійного вирішення актуальних проблем сьогодення, по-третє, ознайомлення з методами організації їхньої співпраці у наукових колективах з метою успішної адаптації у соціумі, по-четверте, формування інтересу до обраної професії. Формами науково-дослідницької діяльності студентів є виконання пошукових проблемних завдань дослідницького характеру, зокрема, на базі науково-дослідницьких інститутів, оволодіння методиками наукового пошуку.

Основою пошукового навчального процесу є самостійність – здійснення дослідження на основі сформованих професійних та наукових вмінь. Про готовність студента-медика до дослідницької роботи свідчать його вміння, навички, творчі здібності.

Залучення аудиторії вищого навчального закладу до емпіричного процесу відбувається протягом усього навчання. На першому курсі діяльність студентів має реферативний характер. Наступний емпіричний період полягає у підготовці до семінарських занять та практичних проектів. Повернення до досліджень відбувається на п'ятому курсі та під час навчання у магістратурі – вивчається методологія професії, лабораторної діагностики.

На сучасному етапі експерти зауважують необхідність мотивації, чіткого характеру зв'язку з майбутньою професійною діяльністю, присутності наукової ініціативи з боку самих студентів. Проте дослідження як творчий процес не може бути нав'язаним. Мотивація виникає на основі власних потреб студентства – бажань отримувати корисну інформацію, розуміння значення обраної професії, отримати авторитет в очах групи та досягти самореалізації.

Залучення студентів-медиків до дослідження відбудеться лише тоді, коли будуть створені оптимальні умови практичних занять, спілкування з пацієнтами, використання нових навчальних технологій, у яких немає формалізму.

Науково-дослідницькі проекти, до яких залучаються студенти, мають проводитися поетапно. Під час підготовки проводиться активізація набутих

знать та узагальнення досвіду. На стадії планування студенти обирають об'єкт та тему дослідження, виявляють суперечності, висувають гіпотезу та планують подальші дії. Основна частина науково-дослідницького процесу полягає у збиранні та обробленні інформації – розгляді існуючих на даний момент наукових публікацій, теоретичних положень, проведення експерименту (констатувальний та формувальний), аналіз його результатів. Аналізуючи та інтерпретуючи дані, майбутні лікарі оформлюють практичні та теоретичні етапи, приходять до конкретного висновку, складають списки джерельної бази. На заключній стадії має місце звітування, підготовка виступу та презентаційного супроводу доповіді. Захист наукових робіт відбувається публічно.

Навчальний заклад в цілому та педагог зокрема повинен зацікавити студента. Для цього оновлюється матеріальна база, переобладнуються кабінети та лабораторії – поповнюються муляжами, інструментами та мультимедійними ресурсами.

Фахівці, що залучаються до практичних занять, отримують робоче місце, забезпечуються предметами догляду за хворими, діагностичною та лікувальною апаратурою. Залучення студентів до дослідницької роботи також передбачає заняття з клінічних дисциплін. В цей період імітуються реальні умови виконання професійних дій.

Значення медичної освіти як дослідницького етапу полягає у формуванні здатності студентства свідомо обирати оптимальні засоби здобування нових знань з багатьох альтернативних підходів, систематизувати їх, реалізовувати у власній професійній діяльності, вдосконалювати наукову інформацію, вміти оперативно реагувати на зміни клінічного стану пацієнта.

Залучення студентів медичних навчальних закладів до дослідницької роботи, на нашу думку, є вагомим кроком у підготовці фахівця. Евристичні проекти сприяють усвідомленню засвоєнню знань, формують дослідницькі уміння. У процесі аналітичної та пошукової діяльності медики опановують навички визначення ключових питань, шукають шляхи вирішення проблеми, формулюють завдання, гіпотезу та мету, вивчають публікації експертів у медичній галузі.

Оволодіння студентами сучасними методами, формами організації праці в галузі їх майбутньої професії, формування у них професійних умінь та навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних ринкових і виробничих умовах, виховує потребу систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності.

З метою вдосконалення навчального процесу у вітчизняних медичних закладах члени наукових об'єднань знайомляться із навчально-виховним процесом зарубіжних закладів, що дає можливість порівнювати вітчизняний навчальний процес із закордонним і запроваджувати позитивний досвід у

навчальних закладах, зокрема читання латинських текстів з метою більш досконалого засвоєння предмета.

Результатом такого процесу є зростання професійної майстерності та кваліфікації майбутніх медичних працівників.

Висновки. Таким чином, ми прийшли до висновку, що модернізація системи освіти пов'язана насамперед із введеннями в освітнє середовище цілісних моделей навчально-виховного процесу, заснованих на дидактичній єдності методології та засобів їх здійснення, відточуванні навичок роботи з різноманітною інформацією, що відповідає якісно новому рівню навчально-виховного процесу.

В процесі навчання формується образ студента-дослідника, у майбутньому практика і вченого, який бажає і здатний проводити експеримент, аналізувати інформацію, визначати теоретичну та практичну значимість, перспективу застосування результатів у подальших наукових дослідженнях, узагальнювати матеріали у вигляді доповіді з подальшими публікаціями та публічними виступами.

Професійна підготовка студентів медичних навчальних закладів передбачає їх дослідницьку компетенцію. Залучення учнів до емпіричної діяльності відбувається протягом всього навчального курсу. Дослідження є необхідним для формування сучасного фахівця медичної галузі з розвиненими комунікативними здібностями, здатного до розв'язання складних професійних проблем, самонавчання та самовдосконалення впродовж усього життя, конкурентоспроможного на світовому ринку праці, компетентного у міжнародному науковому медичному просторі.

Список використаних джерел:

1. Бакум З. Проблематика дослідницьких умінь і навичок у педагогічному дискурсі / З. Бакум // Формування дослідницьких умінь і навичок студентів медичного коледжу у процесі проектної діяльності: дис. канд. пед. наук: 13.00.09. – Кривий Ріг, 2015. – с.12-29
2. Ванчилова О. Формирование научно-исследовательских умений будущих медицинских сестер как педагогическая проблема/ О. В. Ванчилова, В. Г. Гладких // Вестник ОГУ. – 2013. - № 2 (151) / фехраль. – с.37-41
3. Голобородько В. Наукова робота учнів / В. В. Голобородько // Програма організації науково-дослідницької діяльності учнів. – Харків: Основа, 2005. – 208 с.
4. Горкуненко П. Готовність студентів до науково-дослідницької діяльності: теоретичний аспект / П.П. Горкуненко // Творча особистість учителя: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – К.: НПУ, 2003. – Вип.10. – с. 138-145

5. Горкуненко П. Підготовка студентів педагогічного коледжу до науково-дослідницької роботи / П.П. Горкуненко: дис. канд. пед. наук: 13.00.04. – Вінниця, 2007. – 256 с.
6. Гризун Л. Є. Дидактичні особливості сучасного комп'ютерного підручника / Гризун Л. Є. // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. – ХДПУ, 2000.
7. Журавська Л. М. Концептуальні умови управління самостійною роботою студентів у ВНЗ / Журавська Л. М. // Освіта та управління. – Т. 3. – 1999. – №2.
8. Гузеев В. Методы и организационные формы обучения / В. В. Гузеев. – М.: Народное образование, 2001. – 127 с.
9. Зимняя И. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – №5. – с.34-42
10. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – с. 55-61

Transliteration of References:

1. Tekst dlya perBakum Z. Problematika doslIdnitskikh umln I navichok u pedagoglchnomu diskursl / Z. Bakum // Formuvannya doslIdnitskikh umln I navichok studentlv medichnogo koledzhu u protsesl proektnoYi dlyalnostl: dis. kand. ped. nauk: 13.00.09. – Kriviy Rig, 2015. – s.12-29
2. Vanchilova O. Formirovanie nauchno-issledovatel'skikhumeniy buduschih meditsinskih sester kak pedagogicheskaya problema/ O. V. Vanchilova, V. G. Gladkih // Vestnik OGU. – 2013. - # 2 (151) / fehral. – s.37-41
3. Goloborodko V. Naukova robota uchnlv / V. V. Goloborodko // Programa organlzatslYi naukovo-doslIdnitskoYi dlyalnostl uchnlv. – Harklv: Osnova, 2005. – 208 s.
4. Gorkunenko P. Gotovnlst studentlv do naukovo-doslIdnitskoYi dlyalnostl: teoretichniy aspekt / P.P. Gorkunenko // Tvorchia osobistlst uchitelya: problemi teorlYi ta praktiki: zb. nauk. prats. – K.: NPU, 2003. – Vip.10. – s. 138-145
5. Gorkunenko P. PlIdgotovka studentlv pedagoglchnogo koledzhu do naukovo-doslIdnitskoYi roboti / P.P. Gorkunenko: dis. kand. ped. nauk: 13.00.04. – Vlnnitsya, 2007. – 256 s.
6. Grizun L. E. Didaktichnl osoblIvostl suchasnogo komp'yuternogo pldruchnika / Grizun L. E. // Zasobi navchalnoYi ta naukovo-doslIdnoYi roboti. – HDPu, 2000.
7. Zhuravska L. M. Kontseptualnl umovi upravlnnya samostlynouy robotouy studentlv u VNZ / Zhuravska L. M. // Osvlta ta upravlnnya. – T. 3. – 1999. – #2.

8. Guzeev V. Metodyi i organizatsionnyie formy obucheniya / V. V. Guzeev. – M.: Narodnoe obrazovanie, 2001. – 127 s.
9. Zimnyaya I. Klyuchevyie komptentsii – novaya paradigma rezultata obrazovaniya / I. A. Zimnyaya // Vyisshee obrazovanie segodnya. – 2003. – #5. – s.34-42
10. Hutorskoy A. Klyuchevyie kompetentsii kak komponent lichnostno-orientirovannoy paradigmy obrazovaniya / A. V. Hutorskoy // Narodnoe obrazovanie. – 2003. – # 2. – s. 55-61evoda

Ipatova D.P.

PhD, Assistant Professor of Infectious Diseases, Zaporozhye State Medical University, m. Zaporizhzhya, Ukraine

The involvement of medical students to research a step in training

ipola@mail.ru